

Turks

L. van der Zijden-Holstvoogd

1. Taalbeschrijving

Turks is een van de Turkse talen uit de Altaïsche taalfamilie. Het is de officiële taal in Turkije en wordt wereldwijd door zo'n 70 miljoen mensen gesproken. In Turkije worden verschillende dialecten gesproken. Het standaard Turks is feitelijk een standaardisatie van het Istanbul-dialect. Het Koerdisch is geen dialect van het Turks maar een aparte taal. Verder zijn er regionale accentverschillen die te vergelijken zijn met de verschillen tussen Nederlands en Vlaams.

Tabel 1

Consonantsysteem van het Turks volgens Kopkallı-Yavuz (2010).

	Coronaal					Dorsaal				
	Bilabiaal	Labiodentiaal	Dentaal	Alveolair	Postalveolair	Palataal	Velair	Uvulair	Faryngaal	Glottaal
plosieven	p b			t d		(c) (ʃ)	k g			
nasalen	m			n		(ɲ)	(ŋ)			
tap flap				r						
fricatieven		f v ²		s z	ʃ ʒ		x ɣ ₃			h
affricaat					tʃ dʒ					
liquida				l t ₄						
half						j				
klinkers										

Zwart: consonanten komen ook in Nederlands voor, Groen: alleen Turks Consonanten tussen haakjes zijn allofonen

²In het overzicht van Kopkallı komt deze fricatief niet voor

³Niet iedereen neemt dit als foneem op. Correspondeert met grafeem ğ. Soms gerealiseerd als verlenging van de voorafgaande klinker, soms als zachte g of huig-r₄

⁴t is in beide talen allofoon van l. In NL regiogebonden (bv Amsterdam). In Turks in combinatie met achterklinkers

⁵In sommige gevallen wordt de v in het Turks gerealiseerd als een u, zie discussie in Kopkallı-Yavuz, 2010

Syllabestructuur

De meeste syllaben zijn open. Als een woord op een consonant eindigt en een suffix krijgt die met een klinker begint, dan vindt resyllabificatie plaats: *aç im* → *a çim*

In het Turks zijn geen consonantclusters syllabe initiaal of woordinitiaal. Een cluster wordt 'opgebroken' door een klinker tussen de consonanten te zetten (*grup* → *gurup*) of een klinker voor het woord te zetten: (*iskelet* → *skelet*). Het gaat hier om woorden die van origine niet Turks zijn. Clusters aan het eind van een syllabe woord komen wel voor, maar niet vaak. Ze bestaan maximaal uit twee consonanten.

Klemtoon

Gewoonlijk op laatste lettergreep

Uitzonderingen: plaatsnamen (Ankara), bijwoorden, tussenwerpsels

Door het klemtoonpatroon, de complexe morfologie en klinkerharmonie en is er bij jonge kinderen veel aandacht voor laatste lettergrepen. Weglaten van laatste lettergrepen verwacht je dus niet.

2. Verwervingsvolgorde consonanten

Tabel 2

Verwervingsleeftijden Turkse consonanten in vergelijking met het Nederlands

Leeftijd	Turks begin	Turks eind	NL begin	NL eind
1;6 – 1;11	b d k t	p t k	p t k	p k
	m	m n j	m n j	
2 – 2;5	p t g n	c	b	t m n
	tʃ dʒ	tʃ	s x h f	s x
	j l	ʋ	ʋ	
2;6 – 2;11	s ʃ	s ʃ l	l r	
3 – 3;5	f v z ʒ h	f ʒ z h	d	
3;6 - 4	r	r		
➤ 4		ɣ		f
		clusters	ʃ ʒ	l r

Verworven betekent 90% van de kinderen produceert het foneem in tenminste 68% van de gevallen correct.

Opvallend ten opzichte van het NL: vroege verwerving stemhebbende plofklanken b en d en affricaten tʃ en dʒ.

3. Veel voorkomende fonologische processen

Met 3;6 jaar zouden in principe alle fonemen verworven moeten zijn in syllabe initiaal en finale positie. Fouten zijn het meest frequent rond het 2^e jaar, als er een sprong wordt gemaakt in de lexicale ontwikkeling.

Meeste fouten zijn voor het 3^e jaar verdwenen, maar gliding en clusterreductie kunnen nog tot het 4^e jaar aanhouden. N.B. kinderen die in een meertalige omgeving opgroeien krijgen minder input van de moedertaal dan monolinguale kinderen. De ontwikkeling in de eigen taal kan dus trager verlopen. In het onderstaande overzicht staan veel voorkomende processen genoemd, zoals gerapporteerd door Topbaş (2004/2005). De voorbeelden die er achter staan, komen uit eigen onderzoek onder zich normaal ontwikkelende Turkse peuters in Nederland. Als er geen voorbeelden genoemd staan, zijn deze processen in het eigen onderzoek niet aangetroffen.

Lateralisatie	araba→aɫaba, fare→fale, doktɔr→doktɔl
Gliding	fare→faje
Clusterreductie	
Fronting	bebɛc→bebet, dʒɛb→teb
Stopping	fare→pare
Assimilatie	gɔbɛc→gɔcɛc
Consonant deletie	mɛrdivɛn→mɛdivɛn, ɛcmɛc→ɛmɛc, karpuz→karpu/ kapu
Devoicing	zejtin→sejtin, bisiklet→pistiklet
Voicing	
De-affricatie	uʃak→ufak, dʒɛb→teb, tʃodʒuk→totuk
Syllabe reductie	bisiklet→bitet (fiets) araba→aba, ajakabə→ajabə, telefon→tefɔn
Affricatie	
Metathesis	bisiklet→bikislet
Backing	

4. Toegestane lexicale variatie

De woorden voor navel /gøbɛc/ en buik /kɑɾɪn/ worden door elkaar gebruikt. Het plaatje maakt ook het benoemen met beide woorden mogelijk. Vanwege de /g/ hebben we voor het woord 'navel' gekozen. Wanneer het kind benoemt met 'buik' kan geprobeerd worden om het woord 'navel' uit te lokken door te vragen: en wat zit daar? Als het kind dan nog geen /gøbɛc/ zegt, mag het woord voor- en nagezegd worden.

5. Prestaties van zich normaal ontwikkelende Turkse kinderen in Nederland

In juni 2016 zijn 7 Turkse peuters onderzocht met de Turkse versie van Speakaboo. Opvallend veel kwam voor deletie van de (syllabe) finale consonant, zowel in het midden van een woord als op het wordeinde. Deletie van de woordfinale consonant kan ook een gevolg zijn van interferentie vanuit het Nederlands. Dit geldt ook voor devoicing van de 'z'.

6. Bronnen

Literatuur

- Kopkallı-Yavuz, H. (2010). *The sound inventory of Turkish: Consonant and Vowels*, in: Communication Disorders in Turkish, edited by S. Topbaş and M. Yavaş, Multilingual Matters, Bristol UK.
- Koşaner, O. et al, (2013). *Improving Turkish language training materials: Grapheme-to-phoneme conversion for adding phonemic transcription into dictionary entries en course books*. Procedia. Social and Behavioral Sciences 103 (473-484)
- Topbaş, S. (2004/2005). *Turkish Speech Acquisition*. In: The International Guide to Speech Acquisition. Edited by S. McLeod, Thomson Delmar Learning, NY, p. 565-579.
- Topbaş, S. (2006). *Does the speech of Turkish-speaking phonologically disordered children differ from that of children speaking other languages?* Clinical Linguistics & Phonetics, nr. 20: 509-522
- Topbaş, S., Konrot, A. (2006). *Variability in Phonological Disorders: Can we Search for Systematicity? Evidence from Turkish-Speaking Children*. In: Clinical Phonetics en Linguistics 20(7-8): 509-522.
- Topbaş, S., Yavaş, M. (2006). *Phonological Acquisition and Disorders in Turkish*. In: *Phonological Development and Disorders in Children. A multilingual Perspective*. Edited by Zhu Hua and Barbara Dodd. P. Multilingual Matters, Bristol UK.

Andere bronnen

Nazife Çavuş, Klinisch Linguïst / Logopedist, Spraak & Taal Ambulatorium (STA) & Vroegbehandeling Koninklijke Kentalis

<http://meertaligheidentaalstoornissen.vu.wikispaces.com/>

© Kentalis, 20-11-17, Sint Michielsgestel